

DOUĂ DESTINE, O SINGURĂ ISTORIE, CEA A ROMÂNILOR: ÎN MEMORIA PROFESORILOR UNIVERSITARI GHEORGHE PALADE ȘI ION AGRIGOROAIEI

CZU: 94(478+498)(092)

DOI: <https://doi.org/10.52673/18570461.22.2-65.13>Doctor în istorie **Valentin ARAPU**E-mail: valarapu@gmail.comORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1103-9758>

Institutul Patrimoniului Cultural

Centrul de Istorie și Civilizație Europeană, Academia Română, Filiala Iași

TWO DESTINIES, ONE HISTORY, THAT OF THE ROMANIANS: IN MEMORY OF UNIVERSITY PROFESSORS GHEORGHE PALADE AND ION AGRIGOROAIEI

Summary. University professors Gheorghe Palade and Ion Agrigoroaiei researched major problems of Romanian history in the contemporary era. Both university teachers, being born in Bessarabia, had the opportunity to carry out their research in their favourite field only after the fall of communism. Their scientific investigations were accompanied by a prodigious teaching activity, carried out in the most prestigious universities in Chisinau and Iasi. By cultivating the historical knowledge in young people on both sides of the Prut river, their university professors Gheorghe Palade and Ion Agrigoroaiei, were road openers and bridge builders who fortified the spiritual and cultural connection between Bessarabia and its historical homeland Romania. The legacy left by the two teachers is relevant through published books and studies, through formulated thoughts and ideas, through unique historiographical concepts, all being taken over by their many disciples who continue the noble mission of being historians.

Keywords: Gheorghe Palade, Ion Agrigoroaiei, Romanian history, university professors, historians, notorious personalities.

Rezumat. Profesorii universitari Gheorghe Palade și Ion Agrigoroaiei au cercetat probleme majore ale istoriei românilor în epoca contemporană. Ambii dascăli universitari, fiind născuți în Basarabia, dar despărțiți de sârma ghimpată de la Prut, au avut posibilitatea să-și desfășoare cercetările în domeniul preferat abia după căderea comunismului. Investițiile lor științifice au fost însoțite de o prodigioasă activitate didactică, desfășurată în universitățile din Chișinău și Iași. Prin cultivarea cunoștințelor istorice tinerilor de pe ambele maluri ale Prutului, mentorii lor, Gheorghe Palade și Ion Agrigoroaiei, au fost deschizători de drumuri și făuritori de punți care fortifică legătura spirituală și culturală între Basarabia și Patria sa istorică România. Moștenirea lăsată de cei doi profesori este relevantă prin cărțile și studiile publicate, prin gândurile și ideile formulate, prin conceptele istoriografice inedite, toate fiind preluate de către numeroșii lor discipoli care continuă misiunea nobilă de a fi istoric.

Cuvinte-cheie: Gheorghe Palade, Ion Agrigoroaiei, istoria românilor, profesori universitari, istorici, personalități notorii.

Ad perpetuam rei memoriam. La cinci ani de la trecerea în veșnicie a profesorului chișinăuian Gheorghe Palade (06.09.1950–04.05.2016) (foto 1), l-a urmat pe drumul spre eternitate colegul său ieșean, profesorul Ion Agrigoroaiei (30.12.1936–05.11.2021). Ambii, fiind născuți în Basarabia, au avut un parcurs profesional prodigios în cele două urbe universitare despărțite de sârma ghimpată de la Prut – Chișinău și Iași. În pofida frontierei sovietice, existente până la căderea comunismului, ambii au păstrat intacte valorile autentice românești, reușind să le transmită pe parcurs numeroșilor discipoli: studenți, masteranzi și doctoranzi.

Vitam impendere vero. La 28 aprilie 2017, aflându-se la Chișinău, profesorul Ion Agrigoroaiei (foto 2) nuanța următoarele despre regretatul istoric Gheorghe Palade: „Fără a ocoli celelalte componente, profesorul nostru a realizat o analiză profundă a unificării din domeniul vieții spirituale, în direcții deosebit de semnificative pentru înțelegerea de ansamblu a procesului: învățământul și viața spirituală, școala și biserica. Printr-o temeinică documentare, realizările sale științifice se înscriu în rândul celor mai valoroase contribuții ale istoriografiei românești, în ansamblul său, din ultimele decenii. Profesorul dr. Gheorghe Palade ne oferă și un model metodologic de abordare, nu

Gheorghe Palade la Cetatea Soroca, 2015
(foto din arhiva personală a lui Veaceslav Palade).

numai pentru Basarabia, ci și pentru întreaga evoluție culturală a României întregite. Opera sa, studiată cu atenție, ni-l aduce mereu între noi, ca distins profesor, ca personalitate ce a propovăduit cu consecvență – de la catedră sau prin numeroasele sesiuni științifice – un înalt mesaj patriotic, mereu actual” [1, p. 19; 2, p. 68].

În toamna aceluiași an, m-am întâlnit cu dascălul universitar Ion Agrigoroaiei la Iași, la 4 noiembrie 2017, în Spitalul Multidisciplinar Arcadia în care el s-a aflat într-o prelungită convalescență. L-am vizitat împreună cu colegii și bunii prieteni Corneliu Ciucanu, Bogdan Minea și Oleg Bercu. Ne-am amintit de mai multe momente memorabile, dar și de unele mai triste. Pregăteam pe atunci un volum de amintiri și de studii dedicate regretatului coleg de breaslă, conferențiarului universitar Gheorghe Palade. Inițiativa noastră a fost susținută cu mult suflet de către Profesorul Ion Agrigoroaiei care a și scris cu grijă deosebită prefața volumului din care reproducem următorul fragment:

„Am aflat cu nespusă durere vestea morții prietenului meu drag, profesorului Gheorghe Palade de la Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, de care mă leagă ani mulți de colaborare, de vizite în Republica Moldova, în Basarabia, de legături pe linie științifică. Am publicat împreună o carte [3] și am continuat să dezbatem problemele Basarabiei interbelice, capitol la care Palade este poate unul dintre cei mai buni specialiști ai istoriografiei actuale. De-a lungul anilor au fost momente de mare satisfacție spirituală, legăturile pe care le-am păstrat și le-am menținut și în dreapta, și în stânga Prutului împreună cu alți colegi de la Chișinău cu care m-am întâlnit prima dată la sfârșitul anului 1990, atunci când am predat la Universitatea de Stat din Moldova cursul „Marea Unire și Unirea Basarabiei cu România”. Am fost de nedespărțit, întotdeauna când venea la Iași, când m-a vizitat la Sucevița,

Ion Agrigoroaiei, discurs *in memoriam* prof. Gheorghe Palade. Sala Senatului, USM, 28 aprilie 2017
(foto din arhiva personală a lui Cosmin Niță).

am avut posibilitatea să-mi dau seama că avea un suflet cu totul deosebit, o anumită noblețe pornită din o înțelegere atentă a fenomenului istoric, a realității, cu gândul permanent la Unirea Basarabiei cu România.

A fost un luptător cu scrisul și cu vorba pentru acest ideal și vreau să spun că a fost caracterizat ca «ultimul romantic istoric» din Republica Moldova, deși eu cred că nu este chiar ultimul, că sunt și alții și poate vor mai fi și mai mulți care să considere că Basarabia este pământ românesc și face parte din spațiul de realizare a poporului român, de continuitate, ca parte componentă a Moldovei de la Nistru până la Carpați și până la Ceremuș. La rândul ei, această Moldovă fiind parte integrantă a neamului românesc și apoi parte integrantă a României realizate în 1918. Sunt acestea câteva gânduri la care în situația specială în care mă aflu, s-ar putea adăuga paginile pe care le-am scris eu despre Profesorul Palade în introducerea la volumul dedicat vieții spirituale din Basarabia în perioada interbelică [4] și, eventual, la alte mărturisiri ale noastre în presa din Chișinău sau la radio și televiziunea din Chișinău.

Am constituit atunci, împreună cu Profesorul Anatol Petrencu, decanul facultății, cu Profesorul Văratec, cu Profesorul Șişcanu, un anumit colectiv încheiat pe probleme de istorie contemporană, pe probleme referitoare la modul în care s-a realizat Unirea Basarabiei cu România, prin hotărârea Sfatului Țării, organism reprezentativ. Am considerat că împreună cu ei, cu alți colaboratori de la facultate, de ieri și de astăzi. Am menținut permanent legătura între Universitatea „A.I. Cuza” din Iași și Universitatea de Stat din Moldova. Cred că în cei 27 de ani am fost la Chișinău, la Universitatea de Stat din Moldova, la Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, la Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul, în multe alte colțuri ale Basara-

biei și aproape întotdeauna cu Profesorul Palade. Am participat la peste 50 de întâlniri, nu am reușit să le enumăr pe toate.

Mai recent am participat împreună la sesiunea dedicată Profesorului Alexandru Boldur și Profesorului Leonid Boicu și cu alte asemenea prilejuri și la Facultate, și la Institutul de Istorie. Cred că volumul de față constituie un necesar călduros omagiu adus Profesorului și Cercetătorului, dispărut mult prea devreme dintre noi, foarte popular în rândul foștilor studenți, cu har de profesor, de îndrumător, de sfătuitor, de apropiat de tineri și nu numai de tineri. Sunt momente care rămân întipărite în memoria noastră și poate voi avea posibilitatea în alte condiții, să scriu un studiu amplu pe această temă. Deocamdată sunt într-un moment mai special și mă bucur că am putut să rostesc aceste cuvinte care reprezintă numai un foarte scurt portret a ceea ce a însemnat Gheorghe Palade. Avea mulți prieteni la Iași și era cunoscut la Facultatea de Istorie, Arhive, la Biblioteca Centrală, la muzeu, pretutindeni figura sa va rămâne mereu vie în amintirea tuturor acelor care l-au cunoscut, l-au prețuit și-l vor prețui mereu pe profesorul și istoricul Gheorghe Palade, angajat permanent, cu întreaga sa energie, în ampla acțiune de apărare a românismului de pretutindeni” [5].

Habent sua fata libelli. Cercetările distinșilor profesori istorici au fost în multe privințe și complementare, fiecare împărtășindu-și aprecierile cu ocazia unor noi apariții editoriale. Gheorghe Palade a recenzat numeroase studii monografice publicate de către neobositul cercetător ieșean Ion Agrigoroaiei, printre care: *Ion Agrigoroaiei, Opinie publică și stare de spirit în vremea Războiului de Întregire și a Marii Uniri*. Iași, Editura Fundației „Axis”, 2004, 340 p. [6]; *Ion Agrigoroaiei, Basarabia în actele diplomatice: 1711–1947*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2012 [7]; *O carte document. Recenzie la cartea: Ion Agrigoroaiei, Basarabia în actele diplomatice: 1711–1947*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2012 [8].

Pe dimensiunea didactică profesorii Gheorghe Palade și Ion Agrigoroaiei au elaborat materiale didactice și cursuri universitare destinate tinerilor din licee și universități.

Una dintre personalitățile de seamă ale Mișcării de emancipare națională a românilor basarabeni, dascălul universitar Gheorghe Palade s-a implicat nemijlocit în promovarea istoriei românilor, elaborând materiale didactice [9–13] și manuale de istorie a românilor. Prima ediție a manualului *Istoria Românilor. Epoca contemporană. Manual experimental pentru clasa a IX-a* (1998) [14–15] a fost una de succes, fiind apreciată înalt de profesori și elevi, fapt care a deter-

minat reeditarea acestui manual în anii 2002, 2004 și 2009 [16–19].

La rândul său, profesorul Ion Agrigoroaiei le cultivă tinerilor afecțiunea și dragostea față de valorile românești prin prisma numeroaselor sale investigații științifice, sistematizate în cursurile universitare predate și publicate pe parcursul extraordinarei sale cariere didactice. Cursurile sale universitare reflectă în continuare probleme majore ale istoriei și istoriografiei române, cele mai semnificative fiind următoarele: *Istoria contemporană a României, partea I, 1918–1940* [20]; *Politică și cultură în România interbelică* [21]; *România și relațiile internaționale 1914–1918* [22].

Meritele deosebite în cercetarea istoriei românilor, în special a istoriei Basarabiei românești, ale profesorilor Gheorghe Palade și Ion Agrigoroaiei au fost recunoscute de mai multe instituții universitare, academice și de autoritățile publice, astfel, la 21 decembrie 2010, Președintele interimar al Republicii Moldova Mihai Ghimpu a decorat un șir de istorici de pe ambele maluri ale Prutului. Într-o ambianță solemnă, Gheorghe Palade, conferențiar universitar la Universitatea de Stat din Moldova, membru al Comisiei pentru studierea și aprecierea regimului comunist totalitar din Republica Moldova, a fost decorat cu „Ordinul de Onoare”. Ion Agrigoroaiei, profesor universitar la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, „ca recunoaștere a amplei activități desfășurate în cercetarea istoriei Basarabiei și în combaterea tezilor antiromânești, a fost decorat cu Ordinul „Gloria Muncii” [23].

Ambii dascăli universitari au fost deschizători de drumuri, contribuind la apropierea celor două maluri ale Prutului prin participarea la numeroase foruri științifice și publicarea unor studii valoroase dedicate Unirii și integrării Basarabiei [24–35] în cadrul României reîntregite [36–47]. Aveau și un har deosebit în îndrumarea tinerilor pe tărâmul dificil și captivant al cercetărilor istorice. Au lăsat în urma lor un patrimoniu științific și spiritual de o valoare deosebită – cărți, monografii, studii, precum și amintiri prețioase ce evocă parcursul acestor două personalități marcante ale istoriografiei românești contemporane, destinele cărora parcă au fost hărăzite de bunul Dumnezeu să persevereze în tot ceea ce este românesc pe cele două maluri ale Prutului.

Me duce carpe viam. Moștenirea lăsată de cei doi profesori este valorificată în continuare prin manifestări științifice și culturale, cea mai recentă fiind organizată în data de 6 mai 2022 în incinta Liceului Teoretic „Gheorghe Palade” din satul Puhoi, raionul Ialoveni – simpozionul științific cu genericul „Profesorul universitar Gheorghe Palade – promotor al istoriei, valorilor

și spiritualității românești” [48]. La acest for științific, în format mixt, au participat reprezentanți notorii ai mediilor academice și universitare din Republica Moldova și România. În prima parte a simpozionului au fost prezentate evocări memorialistice în contextul identității românești. Participanții de pe ambele maluri ale Prutului au fost salutați de către Tatiana Soltan, directoarea instituției gazdă, care în alocuțiunea sa a pus în valoare o pleiadă de „Personalități marcante, descendente din satul Puhoi, Ialoveni: profesorii universitari Gheorghe Palade, Mihai Cotorobai și Filip Caragea”. În continuare, doctorul în istorie Corneliu Ciucanu de la Centrul de Istorie și Civilizație Europeană din cadrul Academiei Române, filiala Iași, a prezentat comunicarea „O prietenie pentru Istorie: profesorii Ion Agrigoroaiei și Gheorghe Palade”. Profesorul universitar Anatol Petrencu a evocat multiple „Aspecte din viața basarabenilor în cadrul României întregite în opera istoricului Gheorghe Palade”. Carmen Ciornea, doctor, conferențiar universitar al Universității „Ovidius” din Constanța, s-a referit la „Istoricul Gheorghe Palade în firescul valorilor românești”. Valentina Butnaru, președinta Societății „Limba Noastră cea Română”, a elucidat rolul profesorului Gheorghe Palade în formarea caracterelor discipolilor săi. Conferențiarul universitar Dumitru Sîrghi a analizat „Activitatea profesorilor universitari Gheorghe Palade și Filip Caragea în lumina materialelor din Arhiva Universității de Stat din Moldova”. Istoricul Ion Negrei, cercetător științific la Institutul de Istorie, a prezentat informații relevante privind „Profesorul Gheorghe Palade și colaborarea cu istoricii din România”. Exponenții Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul, doctorii în istorie Ludmila Chiciuc și Ion Ghelețchi au oferit onorativului auditoriu „Reflecții despre profesorul și îndrumătorul tinerilor Gheorghe Palade” fortificate cu „Aportul Profesorului Gheorghe Palade la crearea și dezvoltarea Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul”. Tinerele cercetătoare Adriana Butnaru (Institutul Patrimoniului Cultural) și Alina Chirondă (Asociația Istoricilor din Republica Moldova „Alexandru Moșanu”) au analizat și descris „Imaginea profesorului universitar Gheorghe Palade în mediul studentesc”.

În data de 3 octombrie 2021 am lansat un apel public în care am formulat inițiativa de a oferi donații de carte comunității elevilor și profesorilor Liceului Teoretic „Gheorghe Palade” din satul Puhoi, raionul Ialoveni. În condițiile complicate ale crizei sanitare și pandemice, cauzate de virusul SARS-CoV-2, am accentuat faptul că înaintașii noștri au reușit să realizeze dezideratul Marii Uniri prin revenirea Basarabiei în cadrul României întregite, în pofida numeroaselor in-

temperii, inclusiv a pandemiei de gripă spaniolă din anii 1918–1919. Am lansat acest apel în coordonare cu prietenii și colegii noștri din întregul spațiu românesc, de la centrele universitare și de cercetare din Chișinău, Iași, Galați, Cahul. Drept urmare, prima donație generoasă de carte a fost oferită Liceului Teoretic „Gheorghe Palade” din Puhoi de către colegii noștri ieșeni Corneliu Ciucanu, Alexandru Aioanei, Paul-Octavian Nistor, Bogdan Minea, Brândușa Munteanu, Cristina Preutu, Costică Asăvoaie, Cosmin Niță.

O contribuție aparte în cadrul campaniei de donare de carte fost adusă de către patru distinse doamne din Galați: Viorica Macovei, conferențiar universitar la Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați; Elsa Stavro, doctorandă la Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați; Anca Spânu, redactor la ziarul „Viața liberă” din Galați; Marcela Sighinaș, președintă al Clubului KIWANIS Galați. Grație campaniei de colectare a cărților desfășurate sub egida Clubului KIWANIS Galați, au fost adunate sute de titluri de carte care au ajuns pe malul basarabeian prin punctul vamal Oancea-Cahul datorită implicării și sprijinului acordat de către Elena Daud [49-50]. În cadrul simpozionului, această donația de carte a fost prezentată și oferită liceenilor și profesorilor de către donatorii menționați. Totodată, Elsa Stavro, făcând parte din comunitatea aromânilor din Albania, a prezentat comunicarea „Vârtejul identitar al aromânilor din Albania”, în care a elucidat aspecte relevante ale istoriei și identității aromânilor din această țară balcanică. Pe dimensiunea identitară, Anca Spânu a subliniat importanța comunității lingvistice a românilor de pe ambele maluri ale Prutului prin prisma păstrării autenticității și originalității specificului local, nealterat de tendințele moderniste.

În cea de-a doua parte a simpozionului au fost invocate repere istoriografice în contextul unor prezentări de carte, editate de către colegii de breaslă și discipolii lui Gheorghe Palade. Istoricul Vasile Crețu (Universitatea de Stat din Tiraspol) a vorbit despre „Problema învățământului românesc în Basarabia interbelică în cercetările științifice ale profesorului universitar Gheorghe Palade prin prisma mentoratului lucrărilor de doctorat”. Conf. univ. Nicolae Ciubotaru (Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”) a prezentat o comunicare memorialistică cu titlul: „Gheorghe Palade – cercetător, istoric și profesor”. Dr. Valentin Arapu a oferit audienței informații relevante despre „Dascălul universitar Gheorghe Palade – deschizător de drumuri pentru cercetătorii basarabeni”.

În continuare au fost prezentate trei monografii dedicate unor probleme importante ale istoriei românilor. Dr. Nicolae Ciubotaru a sistematizat conceptele de bază ale monografiei sale *Contribuții la*

istoria mișcării naționale în Basarabia sub dominația țaristă 1812–1917 [51]. Dr. Valentin Arapu a elucidat principalele aspecte din lucrarea sa *Relațiile comerciale dintre Moldova și Polonia în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea* [52]. Dr. Vasile Crețu, demarându-și cercetările sale la doctorat sub mentoratul conferențiarului universitar Gheorghe Palade, și-a finalizat investigația deja după trecerea la cele veșnice a conducătorului său științific prin publicarea monografiei *Învățământul primar și secundar în Basarabia. 1918–1940*, lucrarea constituind cel mai luminos omagiu adus *post-mortem* îndrumătorului, povățuitorului și tutorelui său [53].

Simpozionul dedicat dascălului universitar Gheorghe Palade a scos în evidență rolul mai multor personalități distincte care s-au aflat printre colaboratorii și apropiații regretatului profesor. În acest context Corneliu Ciucanu a accentuat acea „prietenie pentru Istorie” care i-a inspirat pe parcursul ultimilor decenii pe profesorii Gheorghe Palade și Ion Agrigoroaiei în activitatea lor didactică și științifică. Calitatea de Om a fost determinantă în tot ceea ce au realizat pe parcursul vieții. De fiecare dată când mergeam la Iași, Ion Agrigoroaiei demonstra cu prisosință deschidere sufletească și ospitalitate. La fel de generos și grijuliu se manifesta și Gheorghe Palade de fiecare dată când îl avea în calitate de oaspete pe bunul său coleg și prieten ieșean, Profesorul Ion Agrigoroaiei. În general, ambii emanau un anume tip de noblețe, inspirată parcă din societatea românească interbelică pe care ambii o admirau și în care virtuțile și bunul simț constituiau un etalon.

Ab imo pectore. Ține de meseria de istoric de zi cu zi să cercetezi viața oamenilor din trecut în contextul evenimentelor ce au avut loc, sufletește însă este foarte greu să-i treci la timpul trecut pe oamenii pe care i-ai cunoscut personal, cu care ai desfășurat multiple activități, pe care i-ai apreciat și admirat pentru faptele lor nobile, rămânând să invoci doar numele lor și operele de valoare pe care le-au lăsat posterității, amintirile care te leagă de cei doi Profesori, Dascăli, Cercetători și Oameni ai Cetății – Gheorghe Palade, care a trecut în veșnicie cu șase ani în urmă, și Ion Agrigoroaiei care cu câteva luni în urmă s-a ridicat la îngeri... Cu siguranță, de la înălțimea Împărăției lui Dumnezeu, profesorii noștri vor discuta în continuare, cu aceeași vervă, dăruire și dragoste despre mult pătimita Basarabie și re-Unirea ei cu Patria Mamă – România. A fost dezideratul vieții lor, transpus în cărți, studii și articole, exprimat prin activitatea de cercetare și didactică a numeroșilor lor discipoli care le continue și înmulțesc șirul gândurilor înțelepte, al ideilor profunde și al concepțiilor lor complexe privind istoria, cultura și spiritualitatea românească.

BIBLIOGRAFIE

1. Agrigoroaiei I. Profesorul dr. Gheorghe Palade și procesul integrării Basarabiei în România întregită, în: Sesiunea Științifică a Departamentului Istoria Românilor, Universală și Arheologie, Ediția IV, In Memoriam Gheorghe Palade (1950–2016), 28 aprilie 2017: Program. Rezumatele comunicărilor. Chișinău: CEP USM, 2017, p. 19.
2. Arapu V. In Memoriam Gheorghe Palade (1950–2016). Sesiunea științifică a Departamentului Istoria Românilor, Universală și Arheologie, în: Buletin informativ al Simpozionului Național „Rolul Mănăstirii Secu în viața religioasă a Țării Moldovei”. Vol. III. Piatra Neamț: Editura Cetatea Doamnei, 2017, pp. 67–82.
3. Agrigoroaiei I., Palade Gh. Basarabia în cadrul României întregite (1918–1940). Chișinău: Universitas, 1993. 256 p.
4. Palade Gh. Integrarea Basarabiei în viața spirituală românească (1918–1940). Chișinău: Cartdidact, 2010. 298 p.
5. Agrigoroaiei I. Cuvânt înainte, în: In Memoriam Gheorghe Palade (1950–2016). Editori: V. Arapu, A. Petrencu, Corneliu Ciucanu. Chișinău: Bons Offices, 2018, pp. 16–17.
6. Palade Gh. Ion Agrigoroaiei. Opinie publică și stare de spirit în vremea Războiului de Întregire și a Marii Uniri. Iași: Editura Fundației „Axis”, 2004, 340 p., în: Cugetul. Revistă de istorie și cultură, nr. 1(25), 2005, pp. 64–66.
7. Palade Gh. Ion Agrigoroaiei. Basarabia în actele diplomatice: 1711–1947. Iași: Casa Editorială Demiurg, 2012, în: Tratatul de pace de la București din 1812. 200 de ani de la anexarea Basarabiei de către Imperiul Rus. Materialele Conferinței Internaționale, Chișinău, 26–28 aprilie 2012. Chișinău: Pontos, 2012, pp. 347–349.
8. Palade Gh. O carte document. Recenzie la cartea Ion Agrigoroaiei. Basarabia în actele diplomatice: 1711–1947. Iași: Casa Editorială Demiurg, 2012, în: Convorbiri literare, Revista Uniunii Scriitorilor din România, nr. 8 (200), Iași, 2012, pp. 60–62.
9. Palade Gh. Istoria Românilor. Mișcările sociale în România la începutul secolului XIX, în: Moldova Suverană, nr. 56 (18118), 14 aprilie 1993, Cap. XI (începutul), p. 2; nr. 62 (18124), Cap. XI (ultima parte), 28 aprilie 1993, p. 2.
10. Palade Gh. Istoria Românilor. Mișcarea de eliberare a românilor aflați sub dominație străină la începutul secolului XX, în: Moldova Suverană, nr. 67–68 (18129–18130), Cap. XII (începutul), 8 mai 1993, p. 2; nr. 83 (18145), Cap. XII (ultima parte), 2 iunie 1993, p. 2.
11. Palade Gh. Istoria Românilor. Unirea Basarabiei, a Bucovinei și a Transilvaniei cu România. Desăvârșirea unității naționale a Românilor, în: Moldova Suverană, nr. 91 (18153), Cap. XIII (începutul), 16 iunie 1993, p. 2; nr. 98–99 (18160–18161), Cap. XIII (ultima parte), 29 iunie 1993, p. 2.
12. Palade Gh. Istoria Românilor. România în perioada interbelică. Economia țării, în: Moldova Suverană, nr. 139 (18201), Cap. XIV, 1993, p. 2; Idem. Istoria Românilor. România în perioada interbelică. Viața politică, în: Moldova Suverană, nr. 144 (18206), Cap. XIV, 1993, p. 2; Idem. Istoria Românilor. România în perioada interbelică. Politica

externă, în: *Moldova Suverană*, nr. 147 (18209), 21 octombrie 1993, p. 2.

13. Palade Gh. *Istoria Românilor. Integrarea Basarabiei în viața spirituală românească (1918–1840)*, în: *Moldova Suverană*, nr. 155 (18217), 9 noiembrie 1993, Cap. XVI, p. 2.

14. Palade Gh., Șarov I. *Istoria Românilor. Epoca contemporană. Manual experimental pentru clasa a IX-a. Chișinău: Cartdidact, 1998.*

15. Palade Gh., Șarov I. *Istoriya rumyn. Noveyshee vremya. Uchebnik dlya 9-go klassa. Ediția I. Chișinău: Cartdidact, 1999.*

16. Palade Gh., Șarov I. *Istoria Românilor. Epoca contemporană. Manual pentru clasa a IX-a. Chișinău: Cartdidact (Tipografia „Reclama”), 2002.*

17. Palade Gh., Șarov I. *Istoriya rumyn. Noveyshee vremya. Uchebnik dlya 9-go klassa. Ediția II, Chișinău, 2002;*

18. Palade Gh., Șarov I. *Istoria Românilor. Epoca Contemporană. Crestomație. Chișinău, 2004;*

19. Palade Gh., Cașu I., Șarov I. *Istorie. Istoria Românilor. Istoria Universală. Epoca contemporană. Manual pentru clasa a 9-a. Chișinău: Editura Cartdidact / Civitas, 2009.*

20. Agrigoroaiei I. *Istoria contemporană a României. Partea I (1918–1940), (curs I.D.). Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2003. 60 p.*

21. Agrigoroaiei I. *Politică și cultură în România interbelică (curs I.D.). Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2006. 50 p.*

22. Agrigoroaiei I. *România și relațiile internaționale 1914–1918 (curs special). Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2007. 47 p.*

23. Mihai Ghimpu a decorat istoricii din Comisia Cojocar. [on-line] http://www.pl.md/libview.php?l=en&video_id=133&idc=78&id=2140 (consultat: 09.11.2021).

24. Agrigoroaiei I. *Iașii în anii 1916–1918. Iași: Anteros, 1998. 186 p.*

25. Agrigoroaiei I. *Unirea Basarabiei cu România în presa vremii. Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1999. 211 p.*

26. Agrigoroaiei I. *România interbelică. Vol. I. Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2001. 297 p.*

27. Agrigoroaiei I. *Opinie publică și stare de spirit în vremea Războiului de Întregire și a Marii Uniri. Iași, 1916–1918. Iași: Editura Fundației Axis, 2004. 303 p.*

28. Agrigoroaiei I. *România în relațiile internaționale din perioada 1916–1918. Iași: Casa Editorială Demiurg, 2008, 214 p.*

29. Agrigoroaiei I. *Basarabia în acte diplomatice 1711–1947. Iași: Casa Editorială Demiurg, 2012. 260 p.*

30. Agrigoroaiei I. *România interbelică: unificare și evoluție economică. Iași: Casa Editorială Demiurg, 2015. 400 p.*

31. Agrigoroaiei I. *Universitari ieșeni, președinți ai Senatului României: Paul Bujor, Traian Bratu, Neculai Costăchescu. Iași: Casa Editorială Demiurg, 2015. 171 p.*

32. Agrigoroaiei I. (coordonator). *Orașul Iași – Capitala rezistenței până la capăt (1916–1917). Iași: Junimea, 2016. 339 p.*

33. Agrigoroaiei I. *Mărăști, Mărășești, Oituz 100 ani. Reflecții în presa vremii. Iași: Alfa, 2017. 220 p.*

34. Agrigoroaiei I. *Unirea Basarabiei cu România în presa vremii. Un studiu de caz: ziarul „Mișcarea” (Iași, 1917–1918). Iași: Editura Universității „Al. I. Cuza”, 2018. 211 p.*

35. Agrigoroaiei I. *Iașii și unirea Basarabiei cu România. Iași: Junimea, 2018. 240 p.*

36. Palade Gh. *Din activitatea intelectualilor din Vechiul Regat, Ardeal și Bucovina în Basarabia anilor Unirii. 1918–1920, în: Destin românesc, nr. 1, Chișinău, 1997, pp. 86-100.*

37. Agrigoroaiei I. *Renașterea vieții spirituale românești în Basarabia (1918–1930): Căi și mijloace de realizare, în: Romanitate și românitate la Nord de Balcani (Materialele Simpozionului Internațional din 7-8 aprilie 2000). Chișinău: Centrul Editorial USM, 2000, pp. 141-147.*

38. Agrigoroaiei I. *Înființarea Facultății de Teologie din Chișinău și constituirea corpului didactic (1926–1927), în: Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe socioumane”. Vol. II. Chișinău: CEP USM, 2000, pp. 124-135.*

39. Agrigoroaiei I. *Facultatea de Teologie din Chișinău: profesorii și studenții (1926-1940), în: Cugetul. Revistă de Istorie și Cultură, nr. 2 (6), Chișinău, 2000, pp. 42-50.*

40. Agrigoroaiei I. *Soarta Facultății de Teologie din Chișinău după refugiul de la 28 iunie 1940, în: Cugetul: Revistă de Istorie și Cultură, nr. 3-4, Chișinău, 2001, pp. 31-40.*

41. Agrigoroaiei I. *Contribuția Facultății de Teologie din Chișinău la pregătirea clerului basarabean, în: Luminătorul, nr. 3, Chișinău, 2004, pp. 34-46.*

42. Agrigoroaiei I. *Aspecte privind naționalizarea învățământului în Basarabia după Unirea de la 1918, în: Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova: Seria „Științe socioumanice: Istoria Românilor și Antropologie; Istoria Universală; Pedagogie; Psihologie; Studiul Artelor; Culturologie; Asistență socială; Sociologie; Filozofie”. Vol. III. Chișinău: CEP USM, 2005, pp. 11-17.*

43. Agrigoroaiei I. *Contribuția militarilor români la renașterea vieții spirituale în Basarabia. 1918-1920, în: Frontierele Spațiului Românesc în context European. Coordonatori: S. Șipoș, M. Bric, F. Strengiu, I. Gumenai. Oradea: Editura Universității din Oradea, 2008, pp. 356-365.*

44. Agrigoroaiei I. *Iași – Chișinău. Legături Universitare în perioada interbelică, în: Românii din afara granițelor țării Iași – Chișinău: Legături istorice. Iași: Casa Editorială „Demiurg”, 2008, pp. 135-146.*

45. Agrigoroaiei I. *Repere ale evoluției Bisericii Ortodoxe din Basarabia (1918–1925), în: Românii din afara granițelor țării. Iași-Chișinău: Legături istorice. Iași: Casa Editorială „Demiurg”, 2008, pp. 253-268.*

46. Agrigoroaiei I. *Reforma calendarului bisericesc în Basarabia (1924–1940): pas și impas, în: Românii din afara granițelor țării. România – Moldova – Ucraina – împreună spre Europa. Coordonator: Iulian Prutianu-Isăcescu. Iași: Junimea, 2011, pp. 212-222.*

47. Agrigoroaiei I. Comitetele școlare din Basarabia interbelică: contribuții la dezvoltarea învățământului, în: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria Științe umanistice. Istorie. Filozofie. Filologie*, nr. 4 (84). Chișinău: CEP USM, 2015, pp. 138-145.

48. Programul Simpozionului științific „Profesorul universitar Gheorghe Palade – promotor al istoriei, valorilor și spiritualității românești”. Liceul Teoretic „Gheorghe Palade” din satul Puhoi, raionul Ialoveni; Institutul Patrimoniului Cultural, MEC. 6 mai, 2022. 4 p.

49. Spânu Anca. Cărți pentru un liceu de limbă română din Basarabia, în: *Viața liberă*. Luni, 1 noiembrie 2021. [on-line] <https://www.viata-libera.ro/eveniment/172460-carti-pentru-un-liceu-de-limba-romana-din-basarabia> (consultat: 18.06.2022).

50. Spânu Anca. Clubul Kiwanis Galați sprijină cu burse și cărți elevi din Basarabia, în: *Viața liberă*. 17 februarie 2022. [on-line] <https://www.viata-libera.ro/>

[educatie/177543-clubul-kiwanis-galati-sprijina-cu-burse-si-carti-elevi-din-basarabia?fbclid=IwAR3svG0VA-s9O10AHbJL7TZfL3ff--N_AB7F5nzBnAmT0PMdqr53TKYj0XYA](https://www.viata-libera.ro/educatie/177543-clubul-kiwanis-galati-sprijina-cu-burse-si-carti-elevi-din-basarabia?fbclid=IwAR3svG0VA-s9O10AHbJL7TZfL3ff--N_AB7F5nzBnAmT0PMdqr53TKYj0XYA) (consultat: 18.06.2022).

51. Ciubotaru N. Contribuții la istoria mișcării naționale în Basarabia sub dominația țaristă 1812–1917. Chișinău: Garamond-Studio, 2019. 324 p.

52. Arapu V. Relațiile comerciale dintre Moldova și Polonia în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Colecția: *Românii în istoria universală / The Romanians in world history* (Vol. 442). București: Eikon, 2021. 398 p.

53. Crețu V. Învățământul primar și secundar în Basarabia. 1918–1940. Chișinău: Epigraf, 2021. 192 p.

NOTĂ. Acest articol a fost elaborat în cadrul proiectului: *Evoluția tradițiilor și procesele etnice în Republica Moldova: suport teoretic și aplicativ în promovarea valorilor etnoculturale și coeziunii sociale / 20.80009.1606.02.*

Lică Sainciuc. *Uciderea pruncilor*, 1974, ulei, pânză, 100 × 100 cm.